

בא ג

חייב: יעדער בית האט געמוזט האבן א שהי. עס איז נאָר, אַז, אַם ימעט הבית מהיות משהי — ס'זיינען ניטאָ גענוג אוכלים אין דעם ביתי — האט מען זיך געמעגט מצטרף זיין צו אַן אנדער חבורה, אָבער אויך אין דעם פאַל איז עס דוקא מיט „שכנו הקרוב אל ביתי“¹⁰.

וואָס דער ענין — אַז מ'זאל מקריב זיין אַ קרבן אין יעדן בית — איז אַ דבר חידוש:

ס'איז משמע, אַז אויך בזמן היתר הבמות איז עס ניט געווען באופן אַז מ'האט געמאַכט אַ במה בכל מקום שהוא. מ'האט זיך משתדל געווען צו בוחר זיין אויף דעם מקומות מיוחדים, וואָס האָבן אין זיך אַ מעלה וסגולה און זיינען דערפאַר מתאים צו מקריב זיין דאָרט קרבנות. ועי' דער רמב"ם

א. איינער פון די חילוקים צווישן פסח מצרים און פסח דורות איז (ווי עס שטייט אין תוספתא¹¹): „פסח מצרים כל אחד ואחד שוחט בתוך ביתו, פסח דורות כל ישראל שוחטין במקום אחד“ (בעזרה¹²).

בפשטות מיינט עס, אַז פסח מצרים האט אין זיך געהאַט אַ קולאָ לגבי פסח דורות: בפסח דורות מוז די שחיטה פון קרבן פסח זיין דוקא אין דער עזרה — וואָס דער אויפטו אין דעם איז, אַז אפילו בשעת היתר הבמות האט מען ניט געטאַרט מקריב זיין דעם פסח אויף אַ במת יחיד (במה קטנה), נאָר מ'האט עס געדאַרפט ברענגען און מקריב זיין אויף דער „במת הציבור“ (במה גדולה) — משא"כ ביי פסח מצרים האט יעדערער געקענט עס שחט'ן בביתו.

אָבער כּד דייקת שפיר איז אין דעם מודגש אויך אַ מעלה (וחומרא) פון פסח מצרים:

דאָס וואָס „כל אחד ואחד שוחט בתוך ביתו“ איז ניט נאָר אַ היתר, אַז מ'מעג עס שחט'ן בביתו, נאָר דאָס איז געווען אַ

(7) וכפשטות הענין, שעי' היתה השמירה בכל בית — וראיתי את הדם ופסחתי עליכם (פרשתנו יב, יג). ולהעיר מפרשיי (שם, ג): הרי שהיו מרובין כו'.

(8) פרשתנו שם, ד.

(9) פרשיי שם.

(10) פרשתנו שם. וראה הפלוגתא במכילתא עה"פ ובמפרשים שם. ובתוספתא שם: פסח מצרים נאמר בו ולקח הוא ושכנו משא"כ בפסח דורות ריש אומר כו'. ובחסדי דוד, שזה הפלוגתא שבמכילתא. ע"ש ואכ"מ.

(11) אף פסח הדיון — בשעת היתר הבמות עושה אדם במה על פתח חצירו ועל פתח גינתו (תוספתא זבחים בסופו). — ולהעיר שבכל אופן צ"ל כמה (מקום גבוה, מיוחד, כפשי"מ. ואפילו בי"ג הרוצה להקריב קרבן צ"ל כל פרטי ההקריבה באופן מיוחד (חדשים). א"ל. . זיל ודברו כו' היכא דמסקא ימא שירטון ושקלו ציבי חדתי כו' ממרא חדתא כו' — זבחים קטז, ב. וראה רמב"ם סוף הל' מעה"ק: והוא שיקריבו בבמה (שיבנו) — וראה ראב"ע פרשתנו יב, כב.

(1) פסחים פ"ח, ז.

(2) מנחת ביכורים וחסדי דוד (השלם) לתוספתא שם. רמב"ם הל' ק"פ פ"א ה"ג.

(3) ראה אור זרוע הל' פסחים סרט"ז. דקולי פסח מצרים קתני (בתוספתא שם) ולא חומריי [אלא שלכאורה צ"ע, שהרי מפורש שם גם. פסח מצרים מקום אכילה שם היתה לינה' דהוא חומרא בפסח מצרים. ועוד. ואכ"מ].

(4) חסדי דוד שם.

(5) משנה מגילה ט, ב. ועוד. רמב"ם שם.

(6) ובחילא מוכרח לשחטו בביתו, כיון שצריך לזרוק דם (תיכף לאחר השחיטה) על מזוזות ביתו כו' ואסור לצאת מביתו. וראה לקמן בפנים ס"ב.

מזבחות היו להם במצרים המשקוף ושתי המזוזות" (און לויט אן אנדער תנא"י — "ארבעה היו הסף והמשקוף ושתי המזוזות").

ב. נאך מער: אין דיני הפסח גע- פינט מען א חידוש עיקרי לגבי דין במה:

ביי פסח מצרים אין געווען דער ציווי — "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר"¹⁹. בפשטות איז דער ציווי געווען אויסן צו פארהיטן די אידן פון דעם "משחית"²⁰ (ווייל דער "משחית" האט ניט געהאט קיין שליטה ווען מ'איז גע- ווען בתוך הבית).

געפינט מען אבער אין תוספתא, אן דאס ווערט פאררעכנט ווי א חומרא אין פסח מצרים לגבי פסח דורות — "פסח מצרים נאמר בו" ואתם לא תצאו איש

ברענגט אראפ אין ספר היד²¹ וועגן מקום המזבח, אן דאס איז געווען דער "מקום שבנה בו אברהם המזבח". והוא המקום שבנה בו נח... והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל וכו' הקריב אדם הראשון, ועדיו געפינט מען ביי יעקב אבינו אן ער האט געבויט א מזבח אויף דעם ארט וואו "נגלו אליו האלקים"²². ועדיו בעוד מקומות. וכמובן דער טעם בפשטות: בשעת מזויל ברענגען א קרבן לה', קלייבט מען אויס אן ארט וואס איז מער מסוגל צו השראת השכינה כו'²³.

משא"כ ביי פסח מצרים איז געווען די הדגשה — אן יעדער איד זאל שחט'ן א קרבן דוקא ביי זיך אין בית; און נאך- מער — מען זאל זורק זיין דעם דם. על שתי המזוזות ועל המשקוף²⁴, וואס דאס האט געהאט דעם גדר פון זריקת הדם על המזבח²⁵, ווי חז"ל זאגן²⁶, "שלשה

וחלבים לגבי מזבחי"י (ובר"ג ורש"י מנחות שם: דלא הוה מזבח אלא משקוף ומזוזות). וראה גליוני הש"ס (להר"י ענגל) ועוד פסחים שם.

ולכאורה יש לומר, שגם להתוספתא ה"י על המשקוף כר דין מזבח, אלא שזה שפסח דורות טעון דמים וחלבים לגבי מזבח (שבמקדש) מחש, הוי חומרא לגבי פסח מצרים. ואכ"מ.

(18) מכילתא וירושלמי שם.

(19) פרשתנו שם, כב.

(20) כפרשי עה"פ. ולהעיר מב"ק (ס, ריש ע"ב).

שו"ע אדה"ז חז"מ הל' שמירת גוי' כו' סי"ג.

(12) הל' בית הבחירה פ"ב ה"ב.

(13) וישלח לה, ז. ועדיו שם, יד. וראה לך יב, ז. ועוד.

(14) ראה לקו"ש ח"ט ע' 140 (ואילך). ושי"נ.

(15) פרשתנו שם, ז. ועדיו שם, כב (וראה לקמן סעיף ג).

(16) ראה רש"י פרשתנו (שם, ז): זו קבלת הדם (וברש"י שם, כב: שלש המתנות). — וראה חיד"א בס' "דברים אחדים" (דרוש י' — מד, ד) דקבלת הדם בס' ונתינתו על המשקוף והמזוזות... כודאי דינו שמצותו בכהנים דהוה בכורות בו בפרק.

(17) מכילתא שם, ז (ועדיו שם, כב). פסחים צו,

א. ירושלמי שם פ"ט ה"ה.

אבל להעיר שבחוספתא שם (ועדיו במנחות פב, סעי' ואילך). פסח מצרים לא ה"י טעון דמים

(** בחסדי דוד שם משמע, שדברי התוספתא מתאימים עם מ"ש בגמ' (פסחים שם) ג' מנחות כו' וחו מיד' אחרינא כו', דכוונת הגמ' היא שלא ה"י דין מזבח כלל. ע"ש. ועי', שהרי מפורש ג' מזבחות כו', וכמפורש גם בפרש"י שם ד. להאזין הדס' הוי מזבח (ורק לאימורין לא ה"י מזבח), וכדלקמן סעיף ה. וראה גם חיד"א בס' "דברים אחדים" שם. גליוני הש"ס שם. ועוד.

(כשו"ת חסדי יו"ד סרליה כ). ועוד מליצה ארו"ל ג' מזבחות כו'. וכבר הקשה עליו בכלי חמדה עה"ת פרשתנו י"ב, כב בסופו מהירושלמי שם שיש בזה מחלוקת אמוראים.

(*) וראה ירושלמי שם (לפנינו): ברם הכא אין מהם למזבח. ולפי' הקה"ק שם (ד"ה וחי' כו) משמע שהפולגותא שם אי דוקים ותבולות פוסלים בפסח מצרים תלוי' אי נקטין כהתנא דג' (או ד') מזבחות היו לאבותינו במצרים. או דהכא אין מהם למזבח. והרי בחוספתא שם ד. פסח מצרים לא נהגו בו דקין ותבולות.

בית וואו מ'האט עס גע'שחט'ן (און זורק געווען דעם דעם²⁶) און אויך די לינה האט געדארפט זיין במקום האכילה כנ"ל — האט דער בית ומקום עשיית הפסח אין זיך געהאט א „מעין" פון מעלת המזבח במשכן ובמקדש.

ג. אט דער ענין — אז ביי פסח מצרים איז געווען א מעין גדר ודין מזבח ווי אין משכן ומקדש (ביי וועלכן עס איז דא א דין פון מקום המזבח) — גיט א תוספת ביאור אין נאך א חידוש וואס מען געפינט ביי פסח מצרים, ובהקדים:

צווישן די חילוקים „בין פסח מצרים לפסח דורות" וואס ווערן אויסגע-רעכנט אין משנה²⁷ איז: „וטעון (פסח מצרים) הזאה באגודת אוזב (ו)על המשקוף ועל שתי המזוזות". דער רמב"ם²⁸ ברענגט אראפ די חילוקים פון משנה, אבער ער איז משנה פון לשון המשנה, און אנשטאט „וטעון הזאה באגודת אוזב כו" זאגט ער „ושהוא טעון הגעת דם באגודת אוזב כו" — וטעמא בעי.

די תוספתא איז מוסיף נאך כו"כ „דברים שבין פסח מצרים לפסח דורות" (וואס ווערן ניט אויסגערעכנט אין משנה), און צווישן זיי — „פסח מצרים נאמר בו" והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות משא"כ בפסח דורות". איז ניט מובן²⁹: אט דער חילוק צווישן פסח

מפתח ביתו עד בקר מה שאין כן בפסח דורות . . (און נאכמער³⁰) פסח מצרים מקום אכילה שם היתה לינה פסח דורות אוכלים במקום אחד ולגין במקום אחר". דערפון איז פארשטאנדיק, אז דער „לא תצאו" איז פארבונדן מיטן דין הקרבן — ביים קרבן פסח מצרים איז געווען א דין מיוחד אז מ'זאל במשך כל הלילה בלייבן אין דעם בית וואו מ'האט דעם קרבן גע-בראכט³¹ (און געגעסן).

און דער ענין איז א חידוש עיקרי לגבי הקרבה בכמה: מען געפינט ניט אז א במה (קטנה) זאל פועל זיין א דין מיוחד אינעם מקום (ובית) וואו מ'האט אויפגעשטעלט די במה³² (ביי א במה קטנה איז ניטא קיין דין „מחיצות" און ניטא דער פסול יצא³³); משא"כ ביים מזבח שבמשכן, ובפרט שבמקדש, איז פאראן א דין פון מקום המזבח (פארבונדן מיט „מחיצות" וכו')³⁴, ועאכו"כ אין בית המקדש וואו דער מקום המזבח איז „מכוון ביותר"³⁵.

ולפי' קומט אויס, אז ביי פסח מצרים, וואו די הקרבה בבית האט אויפגעטאן א דין אין דעם מקום — דער קרבן האט געמוזט געגעסן ווערן דוקא אין דעם

(21) ראה חסדי דוד (ועוד) החילוק בין שתי בבות אלו.

(22) להעיר שעדי' ציל לינה בירושלים כיום הקרבת קרבנו בביהמ"ק שבה (ספרי פינחס (כט), לה) פ' ראה (טז, ז). וראה ר"ה (ה), רע"א, מסכים (צה, ב) ובתוס' שם. ועוד.

(23) ראה גם לקושי חיד' ע' 76.

(24) זבחים קכ, סע"א ובפרשי שם.

(25) אלא שבמשכן קדושתו קשורה רק עם הבית (וחלקיו), אבל לא עם המקום (בעולם) שבו עמד (וראה לקושי חט"ז ע' 466 ואילך. חכ"ט ע' 73 ואילך.

(26) רמב"ם הל' ביהמ"ז רפ"ב.

(26*) ראה פרשתנו יכ, ז.

(27) פסחים צו, א.

(28) הלכות קרבן פסח בסופו.

(29) כן הקשה גם בחסדי דוד שם (ותי' ע"פ פירושו (ראה לעיל הערה 17 בשה"ג הב') שבה מודגש דבפסח מצרים לא הי' דין מזבח). וכן מפרש החידוש בפסח מצרים מקחו בעשור כו"

דאס הייסט: ביי זריקת הדם בכלל באשטייט די מצוה אין דער פעולת הזריקה, אין דער הזאה ("הנחה"), אבער ניט אין "מה שמונח" (און ווי ער ברענגט דארטן די נפק'מ להלכה). משא"כ ביי פסח מצרים האט דער דם געדארפט זיין "מונח" אויפן משקוף ושתי המזוזות [ע"ד ווי הקטרת אימוריו על גבי המזבח, וואס די מצוה איז ניט נאר די פעולת הגברא, וואס ער לייגט ארויף די אימורין אויפן מזבח, נאר דאס וואס די אימורין זיינען מונח ע"ג המזבח].

ד. דער טעם בפשטות אויף דעם חיוב פון "והגעתם" איז — ווי דער ראגאטשאווער זאגט דארט — "כיון דצריך להגן מן המזיק", ובמילא האט דער דם געדארפט בלייבן "מונח" על המשקוף כו".

וע"פ הנ"ל יש לומר, אז דאס איז אויך פארבונדן מיט דעם גדר ההקרה פון פסח מצרים:

די הסברה אין דעם חילוק הנ"ל (סעיף ב) צווישן במה און משכן ומקדש — אז דוקא ביים מזבח שבמשכן ומקדש איז פאראן א דין פון מקום המזבח — י"ל:

דער היתר ההקרה בבמה איז בלויז צוליב פעולת הגברא — צו געבן אים די אפשריות צו מקריב זיין א קרבן, און דעריבער איז די הקרה בבמה ניט פועל קיין קדושה אין דעם מקום (ובית) וואו מ'האט געבראכט דעם קרבן;

משא"כ קדושת המזבח שבמשכן ומקדש איז ניט נאר צוליב פעולת

מצרים ופסח דורות שטייט שוין אין משנה כנ"ל — וואס איז די תוספתא מוסיף (בבבא זו) אויף דער משנה?

יש לומר, אז דער רמב"ם לערנט, אז דערמיט וואס די תוספתא איז מדייק צו ברענגען דעם פסוק, "והגעתם גו"³⁰, איז די תוספתא אויסן צו מפרש זיין דאס וואס איז סתום במשנה, אז ביי פסח מצרים איז דא א חיוב נוסף (אויף סתם "הזאה") וואס איז מודגש אין דעם ציווי פון "והגעתם" (ניט ווי ביי פסח דורות, וואו דער חיוב איז ניטא³¹).

דער ביאור אין דעם: אין דעם טעם וואס ביים ציווי³² (וואס משה רבינו האט געזאגט צו זקני ישראל) וועגן זריקת הדם אויפן משקוף ושתי המזוזות שטייט דער לשון "וטבלתם בדם גו" והגעתם אל המשקוף גו" (ניט ווי דער לשון בציווי הקב"ה³³ "ונחתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף") — איז מבאר דער ראגא"ט שאווער³⁴, אז "כאן הוה עיקר המצוה לא הזאה רק שיהי' על המשקוף, וכאן [וכמו] גבי אימורין דהקטרה שלהם היא המצוה והכא נמי. ולא כמו בשאר דם דרק הנחה לא מה שמונח".

(שכתוספתא שם) לגבי המפורש במשנה. ע"ש. ולהעיר, שלפי כיו"כ גי' לא הובאה בנא זו (דמקחו בעשור) בתוספתא (וראה תוספתא הוצאת צוקערמאנדל). וכן ליתא בגירסת האור זרוע הל' פסחים שם.

30) דלכאורה, אדרבה: מכיון שהתוספתא משמיט הפרס דאגודת אוזב — הו"ל להביא דוקא הפסוק (שם, ז) ד.נחתנו גי', שלא נאמר בו אגודת אוזב (וראה צפ"ט ע"ה שבהערה 33).

31) באור זרוע שם דהא ד.פסח מצרים נאמר בו והגעתם... היינו קולא דאל המשקוף ולא בעי אל המזבח (וראה לעיל הערה 3). אבל לכאורה צ"ע, שהרי קולא זו כבר נשנית 1971.

32) פרשתנו שם, ז.

33) צפ"ט ע"ה פרשתנו שם. — וראה אלשיך עה"פ. אוה"ת פרשתנו ע' שיח"ש.

34) כי. מצוה רק בעידא דעסיק בו מגנא (צפ"ט שם).

35) ע"ד ומעין משנת (לקו"ש חכ"ד ס"ע 82 ואילך) בהחילוק בין הבחירה בשילה והבחירה בירושלים. ע"ש.

אבל להקטרת אימורין לא הי' שם מזבח. רש"י.

בפשטות לערנט מען, אז מיט „ועוד הא תנא רב יוסף כו" מיינט אביי צו ברענגען נאָר אַ סיוע לתירוצו: פריער פאַרענטפערט ער די שאלה „היכא אקטריניהו" — אז „שויסקי עבוד": דאָ איז טאַקע קיין הקטרת אימורין ע"ג מזבח ניט געווען, מ'האט זיי צולה גע-ווען בשפוד³⁷; און דערנאָך ברענגט ער אַ רא"ז אַז ס'איז ניט געווען קיין הקטרה ע"ג המזבח, פון דער ברייתא „ג' מזבחות היו שם . . ותו מידי אחרינא לא הוה".

עפ"ז איז אָבער ניט גלאַטיק לשון הגמרא: ווי פאַסט דאָ דער לשון „ועוד", וואָס ווייזט אויף אַ הוספה בהענין? ער האָט געדאַרפט זאָגן „וכדתנא רב יוסף כו" (וכי"ב)?

ע"פ הנ"ל אָבער יש לפרש אַז מיט „ועוד הא תנא כו" איז אביי אויסן (ניט נאָר אַ רא"ז, נאָר) אַ תוספת ביאור אין דעם תירוצ השאלה „היכא אקטריניהו". ו. והביאור:

פון דעם וואָס ר"ז האָט געפרעגט „היכא אקטריניהו" (ניט — צי האָט מען בכלל מקטיר געווען אימורים) איז מוכח, אַז ס'איז ביי אים געווען פשוט אַז דער פסח מצרים האָט געהאַט אַלע

הגברא, נאָר די חפצא פון מזבח האָט אין זיך אַ קדושה (און דערפאַר איז מען אויף אים מקריב קרבנות)³⁸; און דערי-בער איז קדושת מזבח פאַרבונדן מיט אַ מקום מיוחד³⁹.

און דאָס איז דער טעם פאַרוואָס ביי פסח מצרים איז געווען דער חיוב מיוחד פון „והגעתם":

אויב ביי פסח מצרים וואָלט נאָר געווען אַ דין פון הזאת הדם, וואָלט עס געמיינט אַז דער משקוף און די שתי המזוזות זיינען געווען בגדר מזבח בלויז צוליב פעולת הגברא⁴⁰ (וואָרום קיין הקטרת האימורין ע"ג מזבח איז ביי פסח מצרים ניט געווען, כדלקמן סעיף ה):

דורך דעם אָבער וואָס די זריקת הדם איז געווען אין אַן אופן פון „והגעתם", אַז ס'איז געוואָרן „מונח" על המשקוף ועל שתי המזוזות, האָט דאָס אַרויס-געבראַט אַז זיי האָבן אַ דין מזבח מצד החפצא.

ה. דערמיט קען מען אויך מסביר זיין די שקו"ט אין גמרא בנוגע די אימורין פון פסח מצרים, וז"ל הגמרא⁴¹:

בעי ר' זירא אימורי פסח מצרים היכא אקטריניהו (שלא הוזכר בו מזבח. רש"י). א"ל אביי ומאן לימא לן דלא שויסקי עבוד (בשר צלי בשפוד. רש"י) ועוד הא תנא רב יוסף ג' מזבחות היו שם על המשקוף ועל שתי המזוזות ותו מידי אחרינא לא הוה (ג' מזבחות להזאת הדם

(37) אלא שבוה שני פירושים: לדעת המאירי (פסחים שם), צלאם בשפוד ושרפוט לשם גבוה, היינו שהיתה בזה העבודה דהקטרת האימורין (אבל — לא ע"ג מזבח); משאיכ לפי הרי"ח שם [וכיה בערוך ע' שויסקי. פסקי הרי"ד פסחים שם. חסדי דוד לתוספתא שם. שו"ת חת"ם יו"ד שם. ועוד] ש.צלו אותם מיני מאכל ואכלום — לא היתה הקטרת אימורין כלל (לשם עבודת ההקטרה). וראה הערה הבאה.

(36) ולהעיר מסידור (כג, סעי' ואילך) בהחלוק — ע"ד החסידות — בין הקרבה בבמה והקרבה במשכן ומקדש. ע"ש.

(36) ועוד פחות מ.במה, שבה יש גם הקטרת אימורין (אלא שגם ההקטרה בבמה היא בעיקר כשביל פעולת הגברא, כגיל בפנים).

די מזבחות איז געווען אין אן אופן פון „והגעתם“ (ע"ד ווי „אימורין דהקטרה שלהם היא המצוה“). קומט אויס, אז דער ענין אין הקטרת אימורין ע"ג מזבח וואס זיי ווערן מונח ע"ג המזבח, האט זיך ביי פסח מצרים אויפגעטאן ע"י הדם.⁴⁰

ז. די הסברה אין דעם, וואס ביי פסח מצרים האט זיך געפאדערט אט דער חידוש — אז עס זאל זיין (ניט נאר ווי הקרבה בבמה) (וואס איז בעיקרה — אן ענין צוליב פעולת הגברא), נאר עס זאל ווערן) א דין מזבח מצד החפצא, ביז אז ס'איז חל א דין וגדר מיוחד אויף דעם בית — יש לומר:

עס איז ידוע אז יציאת מצרים איז דער זמן פון „לילדת“ עס ישראל⁴¹. ומה, אז די מצוה פון קרבן פסח וואס אידן האבן מקיים געווען אין צוזאמענהאנג מיט יציאתם ממצרים, איז פארבונדן מיט דער לידה פון עס ישראל.

[ווייל אז דאס איז איינער פון די ביאורים⁴² פארוואס דוקא ביי קרבן פסח איז דא דער חידוש פון פסח שני (אז אויך די וואס האבן פארפעלט צו ברענגען דעם קרבן פסח בזמנו זאלן דאס קענען מתקן ומשלים זיין — היפך הכלל דעבר זמנו בטל קרבנו⁴³) — ווארום ווייבאלד דאס איז פארבונדן מיט לידת עס ישראל, מיטן עצם מהות פון אידן, איז

פרטי ענינים פון הקרבת קרבן, ובמילא אויך הקטרת אימורין וואס איז אן ענין עקרי אין הקרבת הקרבן [כשם ווי ביי אים איז קיין שאלה ניט געווען אויף זריקת הדם (כאטש אז „לא הזכר בו מזבח“), ווייל דאס איז ביי אים געווען בפשיטות אז נתינת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות איז געווען במקום זריקת הדם ע"ג המזבח] — זיין שאלה איז נאר „היכא אקטרינהו“.

און דערפאר האט אביי זיך ניט מסתפק געווען מיט ענטפערן „ומאן לימא לן דלא שויסקי עבוד“ — ווייל אין דעם ענין פון הקטרת אימורין ע"ג מזבח זיינען פאראן צוויי פרטים: א) מעשה ההקטרה, מצד הגברא, ב) דאס וואס דער דבר הנקטר איז מונח אויפן מזבח — ובמילא: איז הכי נמי, אז דער ענין פון „שויסקי עבוד“ איז מועיל לגבי דעם ערשטן פרט פון פעולת ההקטרה מצד דעם גברא⁴⁴, ער איז אבער ניט מועיל ומתאים בנוגע דעם צווייטן פרט — פון זיין מונח ע"ג המזבח, היות אז דער „שפוד“ איז ניט אין סוג פון מזבח⁴⁵ אויף וועלכן עס פאסט א גדר פון „הנחה“.

און דערפאר איז אביי מוסיף „ועוד הא תנא כו' ג' מזבחות כו' ותו מידי אחרינא לא הוה“, וואס יש לומר כוונתו בזה: כנוד"ד (פסח מצרים) האט זיך ניט געפאדערט מער ווי די ג' מזבחות, ווייל אין די „ג' מזבחות להזאת הדם“ האט זיך שוין אויפגעטאן דער ענין פון „מזבח“ בשלימות, היות אז די זריקת הדם אויף

(40) ולהעיר ממכילתא דרשב"י (ומדרש הגדול) פרשתנו יב, כב: שירי הדם הי' שופך על יסוד האסקופה. וראה תוי"ש שם (אות תמב).

(41) ראה יחזקאל טז ובמפרשים שם.

(42) ראה בארוכה בזה — לקו"ש חט"ז ע' 112. ועוד.

(43) ראה ברכות כו, סע"א (כג' התוס' שם ד"ה טעה). ספרי (ורש"י) פינחס כח, י. יד. ועוד.

(38) ויש לומר שגם לפי ה"ר וכו' (שבהערה הקודמת) כן הוא — דמכיון שצלאום ע"פ הציווי (אף שאח"כ אכלום) הי' דוגמת (פעולת) ההקטרה ודוחק.

(39) כדמוכח במאירי שם.

מיט ווערט געמיינט דער משכן ומקדש,
נאָר צו מוסיף זיין: — אַז אין צוגאַב
צום משכן ומקדש (הכללי) כפשוטו
דאַרף יעדער איד ביי זיך אויפמאַכן אַ
מקום להשראת שכינתו ית' בנפשו
פנימה —

פונדעסטוועגן, דערפון גופא וואָס
„בתוכו לא נאמר אלא בתוכם (דוקא)“
איז מובן, אַז דאָס איז אַ כוונה עיקרית⁵²
— דער משכן וואָס איז דאָ בכל אחד
ואחד מישראל⁵³.

וי"ל די הסברה בזה:

אע"פּ אַז די דרגת הקדושה וואָס האָט
מאיר געווען אין משכן ומקדש איז פיל
העכער ווי די הארת הקדושה וואָס אַ
איד קען ממשיך זיין בנפשו דורך זיין
עבודה פרטית, מכל מקום, קען דורך
דעם משכן ומקדש (הכללי) ניט אויס-
געפירט ווערן (בשלמות) די מטרות
הבריאה פון „נאותוה הקב"ה להיות לו
דירה בתחתונים“. ווייל די השראת
השכינה במשכן ומקדש איז אין אַ מקום
מסוים פון עוה"ז, רובם ככולם פון די
נבראים פון עוה"ז („תחתונים“) זיינען
ניט אין דעם מקום — ולכן צ"ל משם
אורה (והשפעה) יוצאת⁵⁴ לכל העולם⁵⁵
(התחתון).

דעריבער אין דעם „ניטא קיין פאַר-
פאַלן“⁵⁶.

און ווייל קרבן פסח איז געבונדן מיטן
„געבורט“ און אויפקום פון אידן אלס עם
ה', דעריבער איז אין דעם קרבן אויך
מודגש דער תכלית ופועלת פון עם
ישראל עלי אדמות.

ח. והביאור:

עס איז ידוע וואָס עס שטייט אין
מדרש⁵⁷ וועגן דער כוונת הבריאה — אַז
„נאותוה“⁵⁸ הקב"ה להיות לו דירה
בתחתונים, און דאָס האט זיך אויס-
געפירט⁵⁹ (כמ"ש במדרש) בעת (מ"ת,
ובעיקר) „כשהוקם המשכן“, ווי דער
פסוק זאָגט⁶⁰, „ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם“ — דער משכן ומקדש איז
„דירתו“ של הקב"ה.

אויפן פסוק „ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם“ זאָגן רז"ל⁶¹: „בתוכו לא נאמר
אלא בתוכם“ — בתוך כל אחד ואחד
מישראל. אע"פּ אַז די כוונה פון דעם
מאמר איז, כמובן, ניט צו עוקר זיין דעם
פסוק ממשמעותו כפשוטו⁶² (אַז דער-

44) פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר — היום יום י"ד
אייר. נח" ע"ד הנגלה בלקו"ש ח"י"ב ע' 126 ואילך.

45) תנחומא נשא טז. ועוד.

46) ל' התניא רפ"ז. ובתנחומא שם בשינוי לשון
קצת.

47) ראה לקו"ש חכ"א ע' 150. ושי"נ. וראה שם
ביאור שתי הדיעות בזה.

48) תרומה כה, ח.

49) ל' אדה"ז בלקו"ת ר"פ נשא (כ, סע"ב) —
ארז"ל. וראה ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו
(ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ („שמעתי לומדים“).
שליה (חלק תושב"כ פ' תרומה (שכה), כ. שכו, ב). וכן
בש' האיתיות אות ל' (ועוד). וראה לקמ"ע ע' 173 הערה
45.

50) דהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו (שבת סג,
א).

51) וע"ד הכלל ב"אל תקרי" (ראה אנציקלופדי
תלמודית בערכו. ושי"נ).

52) ולהעיר ממשנית לקמן ע' 170 הערה 31,
דלפרשי (תרומה שם, ט) — פש"מ — התיבות
„ושכנתי בתוכם“ אינן ההמשך ד"ועשו לי מקדש“.
ע"ש.

53) עיין מאמרי ההילולא — באחי לגני השי"ת
— דכ"ק מו"ח אדמו"ר. ולהעיר שיום הסתלקותו הי'
בש"ק פ' בא.

54) תנחומא תצוה ו' ויקר' פלי"א, ז' פסיקתא

דרי"כ (באכער) פ' קומי אורי. וראה מנחות פו, ב.
ועד שכשחשך זה (תסאינו) — חרב ביהמ"ק.

וויבאלד אז פסח מצרים איז געווען בזמן לידת עם ישראל כנ"ל, האט אין דעם געדארפט זיין מודגש די מטרה ותכלית פון עבודת בני ישראל צו אויפ־טאן דעם „ושכנתי בתוכם“ — בתוך כל אחד ואחד מישראל, ביז צו מאַכן זיין בית אַ מקום פון השראת השכינה — דירה לו ית'.

— ביי פסח דורות איז ניט שייך די הקרבת הפסח באופן כזה — אדרבא דעמאלט איז עס אַן איסור פון שחוט חוץ; און אפילו בזמן היתר הבמות איז דא דער איסור פון מקריב זיין אַ פסח בבמת יחיד. וואָרום נאָך דעם ווי ס'איז דא דער משכן ומקדש, וואָס דאַרטן איז מאיר בגלוי תוקף קדושת השכינה (ניט מקדש מעט), מוז מען דוקא דאַרט ברענגען דעם פסח, ולא „חוץ“ מגילוי זה

און פון און דורך דעם „ושכנתי“ שבמשכן ומקדש ווערט אויפגעטאן דער „ושכנתי בתוכם“ בעבודת כאו"א מבני. משא"כ לפני מ"ת ולפני בנין המשכן — איז אדרבה: וויבאלד די מטרה איז „ושכנתי בתוכם“, דעריבער איז דער סדר הקרבן דוקא באופן פון „כל אחד ואחד שוחט בתוך ביתו“, מאַכן יעדן בית פרטי אַ דירה לו יתברך.

(משיחת ש"פ אחרי (ערב פסח) תשמ"א)

דוקא דורך דעם, וואָס אַ איד איז ממשיך און „שעפט“ פון דער קדושה שבמשכן ומקדש, און פועל'ט אַז זיין בית זאָל ווערן אַ בית של קדושה (בדוגמת „מקדש מעט“) — און דאָס ווערט אויפ־געטאן דורך „כל אחד ואחד מישראל“ — פירט זיך אויס די כוונת הבריה, אַז עוה"ז כולו ווערט אַ דירה לו ית'.

[וכמבואר אין תניא, אַז די השגחה עליונה האָט יעדן אידן צוגעטיילט אַ „חלק בעולם“ וועלכן ער דאַרף מברר זיין, מזכך זיין און מהפך זיין לקדושה — ווייל אידן זיינען „חיות של כללות העולם כי בשבילם נברא“ — און בשעת אַלע אידן זיינען ממשיך קדושה אין אַלע זייערע חלקים, ביז „וימלא כבוד ה' את כל הארץ“, ווערט די וועלט אַ דירה לו יתברך].

ט. און דאָס איז דער טעם, וואָס דוקא ביי פסח מצרים איז געווען דער ציווי אַז „כל אחד ואחד שוחט בתוך ביתו“, אַז ענינו פון קרבן פסח זאָל דורכנעמען דעם בית פון יעדן אידן — זריקת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, ביז אין אַן אופן פון „והגעחטס“, אַז דער בית ווערט פאַרוואַנדלט אין אַ „מקום“ אכילת הפסח, און נאָכמער — וואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר“ (כנ"ל באורך).

(58) אחרי יו, ג ואילך.
(59) כנ"ל בתחילת השיחה (וש"ג).

(56) פל"ז (מז, ב ואילך).
(57) ל' הכתוב — שלח יד, כא. ועוד.

בשלח

פרשה זו, שהיו מהלכין במדבר שני ארונות ארון השכינה וארוננו של יוסף והיו האומות שואלים מה טיבו . . והשיבו להם קיים זה . . שיוסף קיים כל עשרת הדברות (שבלוחות שבארון השכינה) כו".

ועפ"ז איז ער מסביר די סמיכות: פריער שטייט „וחמושים עלו בני ישראל מזויינים, וכלי זיין שלהם הוא ארון הקודש שה' הולך בו". און אויף דעם קומט דער פסוק שלאח"ז — „ויקח משה את עצמות יוסף עמו", אויף מסביר זיין — „וואס איז דער ענין פון די „כלי זיין" לפני מ"ת, איידער ס'איז געווען דער „ארון הקודש" — אז דאס איז „עצמות יוסף", ווייל „ארוננו של יוסף ה' דומה כאילו ה' חקוקים בו כל עשרת הדברות".

און דערנאך זאגט ער א צווייטן ביאור, אז עס קומט בהמשך צו דער התחלה פון פריערדיקן פסוק: וויבאלד אז „ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף", איז „חשב משה אולי יעכב עליהם הים, אז יקרע להם בזכות יוסף כמו שלמדו רבותינו ז"ל מן פסוק: הים ראה וינוס מה ראה עצמותי של יוסף".

ס'איז אבער צריך ביאור אין ביידע פירוש (ובפרט ע"ד הפשט): אין די

א. בתחלת פרשתנו, נאך דעם פסוק: „ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים", שטייט: „ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע גו' והעליתם את עצמותי מזה אתכם".

שטעלט זיך דער כלי יקר¹ אויף סמיכות הפסוק „ויקח משה את עצמות יוסף" צום פסוק שלמעלה „וחמושים עלו בני ישראל", און איז עס מסביר בהקדם וואס עס שטייט אין „ילקוט

(1) יג, יח.

(2) יג, יט.

(3) שם. וראה גם בהנסמן בהערה הבאה. ועוד.

(4) בפענח רוא (ועד"ז במושב זקנים, ח" ופי' מהרי"ק עה"ת (לבעהמ"ס שו"ת ומהרי"ק) ואלשיך) כאן. למעלה כתב זה במסע השני כשנסעו מסכות לאיתם שידבר בו כאן, ולעיל במקום ויסעו מרעמסס לסכות שהוא מסע יום ראשון ה' לו לכותבו. וראה לקמן הערה 5; 10.

(5) בפשטי' י"ל סמיכות הפרשיות (והפסוקים) אינה קושיא בפשטי' (ורשי' מדיק ומבאר זה רק כאשר עפ"ז מתורצת קושיא אחרת בפשטי' — ראה לקושי' ח"ח ע' 92. ובכ"מ). ולכן איז רשי' וקו' לתרץ קושי' הכלי'.

והקושיא שבפענח רוא (ומושב זקנים, מהרי"ק ואלשיך) — דב, מסע יום ראשון ה' לו לכותבו, י"ל דמתורץ במילא ע"י פרשי' בפסוק שלאח"ז (יג, כ) ויסעו מסכות, דמפרש: ביום השני שהרי בראשון נאו מרעמסס לסכות. וקמ"ל בזה, דהנאמר לפני' בפסוק — מדובר הכל במסע הראשון.

ואין להקשות דהוליל זה ב' בא (יב, לו ואילך), כי שם מדובר ע"ד הפרטים כו' שנוגעים לעצם היציאה, וכאן בריש פ' בשלח חוזר להתחלת יציאתם, ומדבר בהפרטים הנוגעים להליכתם בדרך (בצאתם ממצרים), ובזה נכלל גם זה שויקח משה את עצמות יוסף עמו' — לא רק שהוציא העצמות ממצרים (וראה הגהה בפענח רוא שם).

(6) עה"פ (רמז רכו). ועד"ז הוא במכילתא ותנחומא כאן. תנחומא ס"פ נשא. סוטה יג, סע"א ואילך (ובפרשי' שם ריש ע"ב). ועוד.

(7) ראה פרשי' מסות לא, ה. עקב י, א.

(8) מכילתא עה"פ פרשתנו יד, טו. תנחומא שם. ב"ר פפ"ז, ח. חז"ב מט, א. ח"ג ריד, רע"א. ועוד.

(9) תהלים קיד, ג.